

УДК 339.92(477-192.7)
UDC 339.92(477-192.7)

РОЗВИТОК ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ

Кривошеєва С.В., Національний транспортний університет, Київ, Україна
Клименко І.С., кандидат технічних наук, Національний транспортний університет, Київ, Україна

DEVELOPMENT OF CROSS-BORDER COOPERATION IN UKRAINE

Kryvosheieva S.V., National Transport University, Kyiv, Ukraine
Klimenko I.S., Ph.D., National Transport University, Kyiv, Ukraine

РАЗВИТИЕ ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В УКРАИНЕ

Кривошеева С.В., Национальный транспортный университет, Киев, Украина
Клименко И.С., кандидат технических наук, Национальный транспортный университет, Киев, Украина

Постановка проблеми. Національна економіка будь-якої країни все більше залежить від функціонування світового господарства. Сучасний економічний розвиток характеризується чіткою тенденцією до інтеграції національних економік.

Міжнародна економічна інтеграція означає співробітництво між національними економіками різних країн з частковою або повною їх уніфікацією, ліквідацією бар'єрів у торгівлі між країнами, зближення ринків кожної з країн з метою створення єдиного спільного ринку.

У своїх інтеграційних процесах Європа, пройшла шість етапів (фаз) зміни функцій кордонів у середині Європейського Союзу з одночасним посиленням контролю на зовнішніх кордонах Європейського Союзу.

Фаза I. Залишаються військові функції, та, водночас, встановлюються функції економічного та цивільного кордону. (Подібна ситуація спостерігається у країнах колишньої Югославії).

Фаза II. Знижується роль військової функції, але утримується роль економічної функції (мита) та цивільної (ускладнення виїзду – паспорт та в'їзду – візи)

Фаза III. Починаючи з цієї фази, економічна та цивільна функція кордону поступово обмежуються. Наступає лібералізація міжнародної торгівлі і паспортного контролю всередині Союзу при дотриманні повного візового контролю руху осіб і товарів із сусідніх країн з Європейського Союзу (наприклад, норвезько-російський кордон). З цієї фази можна говорити про початок економічної інтеграції.

Фаза IV. Міжнародна торгівля проходить подальшу лібералізацію, згідно з планами економічної інтеграції країн-членів Європейського Союзу. Впроваджується безвізовий рух при дотриманні контролю осіб та товарів із сусідніх держав (наприклад, польсько-німецький кордон).

Фаза V. Виникає повна свобода руху товарів (відміна в більшості випадках мита і митних зборів, реалізація третього етапу економічної інтеграції). Безвізовий рух замінено повною свободою переміщення, працевлаштування і зміни місця проживання. Прикордонний контроль максимально спрощено і обмежено (наприклад, французько-швейцарський кордон).

Фаза VI. Повністю ліквідовано прикордонний контроль, допускається перетин кордону в будь-якому місці (кордон у рамках Шенгенської групи).

Слід розрізняти поняття транскордонного та прикордонного регіонів.

Так, прикордонний регіон визначається як територія, що охоплює одну або декілька адміністративно-територіальних одиниць однієї держави та прилягає до державного кордону. Прикордонна смуга визначається в межах 2-50 км від кордону залежно від чинного законодавства конкретної держави. прикордонний регіон – це адміністративно територіальна одиниця однієї держави, а транскордонний – охоплює адміністративно-територіальні одиниці мінімум двох сусідніх держав.

Дев'ятнадцять із 25 регіонів України є прикордонними, а їх сукупна площа становить близько 77 % усієї території держави. Україна безпосередньо межує із сімома країнами світу.

У прикордонних районах існують можливості господарських спекуляцій. Тому Європа має міжнародно-правовий акт про транскордонне співробітництво: «Європейська рамкова конвенція про

трансграничне співробітництво між територіальними общинами або властями» була укладена державами – членами Ради Європи 21 травня 1993 р. Оскільки Конвенція є рамковою, то вона визначає лише найголовніші засади трансграничного співробітництва.

Аналіз останніх досліджень. Вагомий внесок у дослідження проблем трансграничного співробітництва належить таким вченим, як В. Будкін, П. Герич, А. Голіков, В. Дергачов, М. Долішній, А. Кірюхін, М. Козоріз, Н. Корсунова, В. Ляшенко, Н. Мікула, Ю. Макогон, В. Євдокименко, П. Луцишин, В. Ляшенко, М. Мальський, П. Беленький, С. Пирожков, І. Студенніков, Т. Терещенко, П. Черномаз, О. Яковчук.

Незважаючи на вже запропоновані рішення з питань трансграничного співробітництва в умовах глобалізації, проблема розвитку євро регіонів потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у формуванні та ефективному використанні євроінтеграційних процесів, впровадження яких дозволить створити додаткові можливості та конкурентні переваги для українських регіонів. Тому необхідно визначити фактори, що гарантують структурну перебудову національної економіки відповідно до вимог нового технологічного устрою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трансграничне співробітництво означає будь-які спільні дії, спрямовані на поширення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами та властями, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох Договірних Сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей.

Уперше термін «трансграничне співробітництво» був уведений у Мадридській Конвенції загальних принципів трансграничного співробітництва [1].

Основою трансграничного співробітництва є процес створення зв'язків та договірних відносин у прикордонних теренах з метою пошуку рішень для спільних та ідентичних проблем.

Основні чинники розвитку трансграничного співробітництва можна представити у двох групах: а) об'єктивні та б) суб'єктивні.

До об'єктивних чинників відносяться:

- необхідність користування спільними природними ресурсами;
- наявність спільних проблем, для вирішення яких доцільно об'єднувати зусилля (передусім, екологічні проблеми);
- реалізація єдиної політики просторового облаштування Європейського континенту.

Суб'єктивні чинники включають:

- можливості прискореного соціально-економічного та екологічного розвитку прикордонних регіонів та підвищення якості життя мешканців;
- можливості отримання значної фінансової підтримки з Європейського Союзу та інших міжнародних структур;
- формування єдиного інтегрованого простору в межах трансграничного регіону.

Досвід трансграничного співробітництва та основні засади європейської регіональної політики дозволили сформулювати принципи трансграничного співробітництва, які також можна представити у двох групах: загальні та специфічні.

Загальні принципи ґрунтуються на тому, що розвиток трансграничного співробітництва повинен здійснюватися з огляду на збереження специфіки самобутності та індивідуальності кожної зі сторін.

Основні специфічні принципи виникли з практики трансграничного співробітництва

- засади партнерства, рівноправності, рівнозначності сторін;
- принцип допомоги, який розуміється дуже широко як допомога міжнародних, державних та регіональних інституцій та організацій у досягненні цілей трансграничної співпраці, що реалізуються регіонами та місцевими спільнотами;
- принцип солідарності прикордонних територій, що ввійшов до останньої версії Європейської хартії прикордонних та трансграничних регіонів – документу Асоціації європейських прикордонних регіонів;
- принцип існування концепції стратегії трансграничного розвитку; виконання цього принципу є обов'язковим для створення стратегічних меж та для перспективи довготривалої співпраці.

На сьогоднішній день на території Європейського континенту функціонує понад 50 євро регіонів.

Перший євро регіон «Євро регіо» (Euregio) був заснований у 1958 р. Регіонами-учасниками є землі Нижня Саксонія та Північний Рейн – Вестфалія у Республіці Німеччина та провінції Гелдерланд, Оверейсел та Дренте з боку Нідерландів.

Співробітництво у рамках євро регіонів передбачає поєднання зусиль його учасників в економічній сфері, розбудову соціальної, інформаційної та виробничої інфраструктури, створення і модернізацію прикордонної інфраструктури, розвиток транспортної мережі, охорону довкілля.

Транскордонне співробітництво є важливим елементом Державної стратегії регіонального розвитку України, основною метою якої є створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення їх сталого розвитку на сучасній технологічній основі, високої продуктивності виробництва та зайнятості населення. Розвиток такого співробітництва передбачається також в регіональних стратегіях [5].

У радянський період діяльність органів місцевого самоврядування у галузі міжнародного (у тому числі транскордонного) співробітництва носила в багато чому формальний та декларативний характер. З набуттям державної незалежності України та ухваленням нового законодавства про місцеве самоврядування (насамперед, законів «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про транскордонне співробітництво») та ратифікацією Верховною Радою України Європейської Хартії місцевого самоврядування українські органи місцевого самоврядування отримали нові можливості для розвитку міжнародного співробітництва.

Серед основних нормативно-правових актів з питань розвитку транскордонного співробітництва слід виділити наступні:

- Закон України «Про транскордонне співробітництво»;
- Закон України «Про місцеві державні адміністрації»;
- Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»;
- Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність»;
- Закон України «Про державний кордон»;
- Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів».

Транскордонне співробітництво реалізується і через Програми транскордонного співробітництва PHARE CBC, TACIS CBC, CREDO.

У рамках Програми транскордонного співробітництва TACIS діють 12 програм сусідства. У чотирьох з них бере участь Україна.

Суспільно-політичні події в Україні у 2014 – на початку 2015 років призвели до значних змін у соціально-економічному розвитку регіонів та громад і зумовили необхідність чіткого окреслення напрямів подальших змін державної регіональної політики.

На території України станом на 2015 рік створено 10 єврорегіонів «Буг» (Україна, Польща, Білорусь), «Карпатський» (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), «Нижній Дунай» (Україна, Молдова, Румунія), «Верхній Прут» (Україна, Молдова, Румунія), «Дніпро» (Україна, Росія, Білорусь), «Ярославна» (Україна, Росія), «Слобожанщина» (Україна, Росія) та «Донбас» (Україна, Росія): «Дністер» (Україна, Республіка Молдова), «Чорне море» (Болгарія, Вірменія, Греція, Грузія, Молдова, Російська Федерація, Румунія, Туреччина, Україна).

Усі євро регіони, створені за участю областей України, не є юридичними особами. Їх діяльність узаконена підписанням транскордонних угод, що базуються на основних положеннях Мадридської конвенції та відповідних міждержавних двосторонніх договорах між Україною та сусідніми державами.

Єврорегіони за участю України умовно можна поділити за територіально географічними і адміністративними ознаками на такі:

- спільно утворені із країнами ЄС (Карпатський єврорегіон, Буг, Нижній Дунай, Верхній Прут, Дністер);
- спільно утворені із країнами, які не є країнами-членами ЄС (Дніпро, Слобожанщина, Ярославна, Донбас).

Однак, тимчасова окупація території АР Крим Російською Федерацією та надзвичайно складна ситуація в Донецькій та Луганській областях внаслідок військових дій запустили зворотній процес у розвитку єврорегіонального співробітництва за участю східних областей України. Цей процес проявляється через скорочення кількості пунктів пропуску через державний кордон між Україною і Росією (із 15584 до 3185), ускладненням вимог щодо перетину кордону (з 1 березня 2015 року громадяни РФ можуть перетинати кордон тільки за наявності закордонного паспорту), відсутністю реалізованих спільних проектів між учасниками єврорегіонів [4].

Зважаючи на розпочату Росією з початку 2014 року збройну агресію проти України, активність транскордонного співробітництва на східних кордонах нашої країни значно знизилась і відбулась переорієнтація з поглиблення взаємодій з країною сусідом Росією на країни-члени ЄС. Наявність

збройного конфлікту вплинула також і на транскордонне співробітництво в рамках українсько-білоруського транскордонного регіону.

На офіційних сайтах обласних державних адміністрацій відсутня інформація про діяльність єврорегіонів за участі східних областей України з весни 2014 року, тому можемо лише припустити, що відбулося призупинення єврорегіонального співробітництва в рамках єврорегіонів «Ярославна», «Донбас». Щодо єврорегіонів «Слобожанщина» та «Дніпро», то вони шукають нові шляхи розвитку в рамках транскордонного співробітництва.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити наступні висновки, що існуючі розбіжності в системах прикордонного і митного контролю, оподаткування, ускладненість процедур взаємної сертифікації товарів і послуг можуть бути усунені при прискореному впровадженні комунікаційно-інформаційних технологій у діяльність прикордонних і митних служб та підприємств України; необхідно забезпечити можливість функціонування у транскордонних регіонах материнських та дочірніх компаній, які знаходяться в межах юрисдикції різних держав, розробити нові шляхи діяльності східних областей України в рамках наявних єврорегіонів.

У зв'язку з цим основними пріоритетами у розвитку транскордонного співробітництва мають бути визначені наступні завдання:

- підвищення конкурентоспроможності українських регіонів, зокрема прикордонних;
- сприяння гармонійній інтеграції України та її регіонів у загальноєвропейський простір;
- розвиток національного законодавства у галузі транскордонного співробітництва з урахуванням основних рекомендацій Ради Європи, Європейського Союзу та інших міжнародних організацій;
- підготовка кваліфікованих кадрів для реалізації проектів та програм транскордонного співробітництва.

Розвиток транскордонних відносин насамперед сприятиме налагодженню дружніх стосунків на прикордонних територіях, тому подальше детальне вивчення структури, основних завдань та головних проблем розвитку єврорегіонів набуватиме все більшого значення. Загалом, єврорегіон є надзвичайно ефективним інструментом зовнішньої політики. Транскордонне співробітництво може принести значну користь у досягненні стратегічних завдань країни насамперед через те, що, формування єврорегіонів можуть адаптуватися згідно до вимог конкретної ситуації.

Вирішення цих проблемних питань у системі реалізації регіональної політики в контексті європейського бачення визначає перспективи розвитку транскордонного співробітництва України.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (21 травня 1980 р., м. Мадрид). Текст українською мовою. – Рада Європи. – 35 с.
2. Закон України «Про транскордонне співробітництво» // Офіційний вісник України. - 2004. - №29. - с. 39-43.
3. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: моногр. / Н. Мікула. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
4. Економіка регіонів у 2015 році: нові реалії і можливості в умовах започаткованих реформ – К.: НІСД, 2015. – 92 с.
5. Мілашовська О. Концептуальні основи управління розвитком прикордонного регіону / О. Мілашовська // Регіональна економіка. – 2005. – № 2. – С. 140–150.
6. Передрій О. Транскордонне співробітництво: сучасні проблеми, перспективи розвитку / О. Передрій, І. Сюсько // Наук. вісн. УжДШЕП. Серія – економічні науки. – 2004. – Вип. 4. – С. 13–21.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» від 21 липня 2006 р. № 1001 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
8. Регіональна політика в країнах Європи. Уроки для України / Ін-т Схід – Захід. – К.: Логос, 2000. – 171 с.
9. Студенніков І. Транскордонне співробітництво та його місце в регіональному розвитку / І. Студенніков // Регіональна політика в країнах Європи: уроки для України / за ред. С. Максименка. – К., 2000. – С. 138–170.

REFERENCES

1. Evropan Outline Convention on Transfrontier Cooperation between Territorial Communities or Authorities (21 May 1980, Madrid). Text in Ukrainian. - Council of Europe. – 35 p.
2. The Law of Ukraine "On the cross-border cooperation" // Official Bulletin of Ukraine. - 2004. - № 29. - P. 39-43.
3. Mikula N. Inter-territorial and cross-border cooperation: a monograph. / N. Mikula. - Lviv: IRD NAS of Ukraine, 2004. - 395 p.
4. Ekonomika Regions in 2015: New Realities and Opportunities in the started reforms - K. : NISI 2015 – 92 p.
5. Milashovska A. Conceptual bases of management of development of the border region / A. Milashovska // Regional Economy. - 2005. - № 2. - P. 140-150.
6. Peredry A. Cross-border cooperation: current problems and prospects of development / A. Perederiy, I. Syusko // Science. Ros. UzhDIIEP. Series - economic sciences. - 2004. - Vol. 4. - P. 13-21.
7. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the State strategy of regional development for the period till 2015" dated July 21, 2006 № 1001 [Electron. resource]. - Access: <http://rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
8. Regionalna policy in Europe. Lessons for Ukraine / Institute of East - West. - M. : Logos, 2000. - 171 p.
9. Studennikov I. Cross-border cooperation and its place in the regional development / I. Studennikov // Regional policy in Europe: lessons for Ukraine / ed. S. Maksimenko. - M., 2000. - P. 138-170.

РЕФЕРАТ

Кривошеєва С.В. Розвиток транскордонного співробітництва в Україні / С.В. Кривошеєва, І.С. Клименко // Економіка та управління на транспорті. – К.: НТУ, 2016. – Вип. 3.

В статті проводиться аналіз стану транскордонного співробітництва України з ЄС та зроблено оцінку основних ризиків та викликів для співробітництва із країнами-сусідами в контексті розширення Шенгенського простору. Проаналізовано досягнення України у розвитку транскордонного співробітництва України та ЄС та визначено його подальші перспективи.

Об'єкт дослідження – транскордонне співробітництво

Мета дослідження – аналіз транскордонного співробітництва в Україні за умов прискорення інтеграційних процесів.

Методи дослідження – абстрагування, загальнонаукові емпіричні та теоретичні.

Транскордонне співробітництво є важливим елементом Державної стратегії регіонального розвитку України, основною метою якої є створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення їх сталого розвитку на сучасній технологічній основі, високої продуктивності виробництва та зайнятості населення. Розвиток транскордонних відносин насамперед сприятиме налагодженню дружніх стосунків на прикордонних територіях, тому подальше детальне вивчення структури, основних завдань та головних проблем розвитку євро регіонів набуватиме все більшого значення.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, ЄВРОРЕГІОН, СПІЛЬНІ ПРОЕКТИ, ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА, ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА, ПРИКОРДОННІ РЕГІОНИ.

ABSTRACT

Kryvosheieva S.V., Klimenko I.S. Development of cross-border cooperation in Ukraine. Economics and management on transport. Kyiv. National Transport University. 2016. Vol. 3.

The article analyzes the cross-border cooperation of Ukraine with the EU and assessed key risks and challenges for cooperation with neighboring countries in the context of the enlargement of the Schengen area. Analyzed the achievements of Ukraine in the development of cross-border cooperation between Ukraine and the EU to define its future prospects.

The object of study - Cross-border cooperation.

The purpose of research - analysis of cross-border cooperation in Ukraine in terms of the acceleration of the integration processes.

Research Methods - abstraction, general scientific empirical and theoretical.

Cross-border cooperation is an important element of the National Strategy of Regional Development of Ukraine, the main purpose of which is to create conditions for improving the competitiveness of the regions, to ensure their sustainable development on a modern technological base, high productivity and employment. The development of cross-border relations primarily to promote the establishment of friendly

relations in the border areas, so further detailed study of the structure, the main objectives and the main problems of the development of Euro-regions become increasingly important.

KEY WORDS: CROSS-BORDER COOPERATION, EUROREGION, A JOINT PROJECT OF THE STATE PROGRAM, TERRITORIAL COMMUNITIES, BORDER REGIONS.

РЕФЕРАТ

Кривошеєва С.В. Развитие трансграничного сотрудничества в Украине / С.В. Кривошеєва, И.С. Клименко // Экономика и управление на транспорте. – К.: НТУ, 2016. – Вып. 3.

В статье проводится анализ трансграничного сотрудничества Украины с ЕС и произведена оценка основных рисков и вызовов для сотрудничества со странами-соседями в контексте расширения Шенгенского пространства. Проанализированы достижения Украины в развитии трансграничного сотрудничества Украины и ЕС и определены его дальнейшие перспективы. Объект исследования - трансграничное сотрудничество. Цель исследования - анализ трансграничного сотрудничества в Украине в условиях ускорения интеграционных процессов.

Методы исследования - абстрагирование, общенаучные эмпирические и теоретические.

Трансграничное сотрудничество является важным элементом Государственной стратегии регионального развития Украины, основной целью которой является создание условий для повышения конкурентоспособности регионов, обеспечение их устойчивого развития на современной технологической основе, высокой производительности производства и занятости населения. Развитие трансграничных отношений прежде всего способствует налаживанию дружеских отношений на приграничных территориях, поэтому дальнейшее детальное изучение структуры, основных задач и главных проблем развития еврорегионов приобретает все большее значение.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: ТРАНСГРАНИЧНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО, ЕВРОРЕГИОН, СОВМЕСТНЫЕ ПРОЕКТЫ, ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПРОГРАММА, ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОБЩИН, ПРИГРАНИЧНЫХ РЕГИОНОВ.

АВТОРИ:

Кривошеєва Світлана Вікторівна, Національний транспортний університет, старший викладач кафедри «Економіка», e-mail: svetlana2503v@gmail.com, тел. +380442803016, Україна, 01010, м. Київ, вул. Суворова, 1, к. 313.

Клименко Ірина Станіславівна, кандидат технічних наук, Національний транспортний університет, доцент кафедри «Економіка», e-mail: ira.kklimenko@gmail.com, тел. +380442803016, Україна, 01010, м. Київ, вул. Суворова, 1, к. 314.

AUTHOR:

Kryvosheieva S.V., National Transport University, senior lecturer, department of Economics, e-mail: svetlana2503v@gmail.com, tel. +380442803016, Ukraine, 01010, Kyiv, Suvorova str., 1, of. 313.

Klimenko I.S., Ph.D., National Transport University, associate professor, department of Economics, e-mail: ira.kklimenko@gmail.com, tel. +380442803016, Ukraine, 01010, Kyiv, Suvorova str., 1, of. 314.

АВТОРЫ:

Кривошеєва Светлана Викторовна, Национальный транспортный университет, старший преподаватель кафедры «Экономика», e-mail: svetlana2503v@gmail.com, тел. +380442803016, Украина, 01010, г. Киев, ул. Суворова, 1, к. 313.

Клименко Ирина Станиславовна, кандидат технических наук, Национальный транспортный университет, доцент кафедры «Экономика», e-mail: ira.kklimenko@gmail.com, тел. +380442803016, Украина, 01010, г. Киев, ул. Суворова, 1, к. 314.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Бондаренко С.В., доктор економічних наук, професор, президент Української академії інвестицій в науку і будівництво, Київ, Україна.

Бакуліч О.О., кандидат технічних наук, професор, Національний транспортний університет, декан факультету менеджменту, логістики та туризму, Київ, Україна.

REVIEWERS:

Bondarenko Ye.V., Ph.D., Economics (Dr.), professor, President of Ukrainian Academy of Investment in Science and Construction, Kyiv, Ukraine.

Bakulich O.O., Ph.D. (engineering), professor, National Transport University, dean, faculty of Management, Logistics and Tourism, Kyiv, Ukraine.